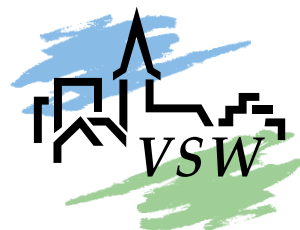

Tussen Wilgenplas en Rotte

**VERENIGING STEDEBOUWKUNDIG WIJKBEHOUD
HILLEGERSBERG SCHIEBROEK TERBREGGE**

November 2005 - Nr 56

Tempelen
en Begraven

Molenwerf
versus
Molenweide

Caland,
unieke
paviljoen-
school

'Waar ligt
de weduwe?'

UITNODIGING

Donderdag 17 november 2005

In restaurant Lommerrijk aan de Straatweg 99

Aanvang programma vanaf 20.00 uur (zie pag 2)

Vanaf 19.45 uur staat de koffie klaar

Thema: Heden en verleden

OPENBARE BIJEENKOMST**Donderdag 17 november 2005****In Lommerrijk aan de Straatweg 99****PROGRAMMA**

- 19.45 uur Zaal open, de koffie staat klaar.
- 20.00 uur Opening van de avond met een welkomstwoord van Hans Mani, voorzitter VSW.
- 20.10 uur Tempelen en Begraven. Presentatie van de nieuwste uitgave van de VSW over (voormalige) gebedshuizen en begraafplaatsen in onze deelgemeente.
- 20.30 uur Uitreiking van de oorkonde behorende bij het VSW-schildje 2005.
- 20.45 uur Pauze.
Even bijpraten met oude bekenden en natuurlijk langs de VSW-stands voor de publicaties, de wandel- en fietstochten en de VSW-stropdassen.
Nieuw: de VSW-paraplu, een absolute aanrader in de herfstdagen.
- 21.15 uur De Wijk in Beeld. Een virtuele wijkwandeling met Jan Vermaak.
- 21.30 uur Na-oorlogse architectuur in de wijk door Luuk de Boer.
- 22.00 uur Laatste gelegenheid tot het stellen van vragen.
- 22.15 uur Sluiting, en wel thuis.

Welke na-oorlogse bouwwerken komen in de architectuurboeken?

Heden en verleden

De Hillegondakerk is prachtig. Tijdens de algemene ledenvergadering van de VSW hebben wij allen weer kunnen genieten van dit eeuwenoude Hillegersbergse juweel. Wij koesteren de waardevolle elementen in onze deelgemeente. De VSW maakt zich sterk voor een duurzaam behoud van het Schiebroekse begraafplaatsje met baarhuisje aan de Ringdijk. Door de inzet van de bewonersvereniging Terbregge's Belang is ook de karakteristieke Alexanderkerk aan de Rotte gespaard gebleven. Oude panden worden door hun eigenaren in ere hersteld, zoals bijvoorbeeld Huize Margaretha en Hoeve Vruchtenburg aan de Straatweg, waar nu ook de gemeente is gestart met de restauratie van het deelgemeentelijk Raadhuis. Zo werken we met z'n allen aan het behoud van ons architectonisch erfgoed.

Ooit waren deze pareltjes uit het verleden moderne nieuwbouw. Moderne architectuur waarbij mogelijk een groot aantal mensen toen de wenkbrauwen heeft gefronst of zelfs ronduit afkeurend gereageerd heeft op dat 'modernistisch gedoe'. Natuurlijk is niet alles wat nieuw is ook mooi. Integendeel, er zijn bouwwerken uit het recente verleden die we nu al liever kwijt dan rijk zijn. Maar welke bouwwerken van nu worden beschermde monumenten in de toekomst? Dat is een lastig te beantwoorden vraag.

Van de voor-oorlogse periode is een aantal bouwwerken dat het predikaat 'monument waardig' verdient en mogelijk ooit een status als officieel monument zal verkrijgen. Neem bijvoorbeeld de villa van de familie Snoek aan de C.N.A. Looslaan 15, ontworpen door

architect J.H. van den Broek in de jaren 1937 – 1939, of wellicht de sociale woningbouw aan de Robert Owenstraat uit 1920. Maar welke na-oorlogse bouwwerken krijgen een eervolle plaats in de architectuurboeken van de toekomst? Koesteren we dan de woningen van Mecanoo in Nieuw Terbregge of gaat de waardering dan uit naar de nu veelbesproken woonboot aan de Bergse Rechter Rottekade nabij het Boterdorps Verlaat?

De commissie Studie en Inventarisatie (S+I) van de VSW maakt een studie van de na-oorlogse architectuur in onze deelgemeente. Welke gebouwen zijn interessant en waarom? Wat zijn relevante criteria die ons oordeel mede helpen bepalen? Luuk de Boer, lid van de commissie S+I, zal u er op 17 november over vertellen en is zeer benieuwd naar uw mening. Dat belooft dus weer een zeer interessante avond te worden.

Hans Mani, voorzitter

Krijgt de sociale woningbouw aan de Robert Owenstraat misschien ooit de status van monument?

Gortdroge avond 'opgeleukt' met humor en muziek

De VSW hield donderdag 19 mei 2005 haar jaarlijkse algemene ledenvergadering. Dat is in feite een gortdroge, maar noodzakelijke verantwoording van beleid en cijfers. Daarom wordt ieder jaar geprobeerd deze nu eenmaal statutair verplichte bijeenkomst op een feestelijke en interessante manier aantrekkelijk te maken. Een succesvol streven, zo bleek bij de voorjaarsvergadering van 19 mei.

Meer dan 100 leden waren in de Hillegondakerk verzameld. Allen luisterden en genoten van een met orgelspel begeleide, geestige voordracht van dominee Ton van Soest over de muzikale geschiedenis van de Hillegondakerk. Al eeuwen niet alleen een spiritueel maar ook cultureel centrum van Hillegersberg. Het Hillegondalied werd door allen van harte meegezongen en zo hadden de aanwezigen onvoorbereid een eigen rol in het succes van de avond.

Organist Aad van der Hoeven bespeelde het magnifieke orgel van Abram de Meere uit 1830 en liet horen dat er met zo'n deftig orgel ook best ongedachte grapjes uit te halen zijn.

Een bijzonder en plechtig moment van de avond was de uitreiking van de gouden VSW-speld aan ir Gerard Tuijnenburg Muijs voor al zijn werk en verdiensten voor de VSW. Naar de mening van het bestuur had hij deze speld - die maar een heel enkele keer wordt uitgereikt - absoluut verdiend. Voorzitter Hans Mani benadrukte dat tijdens de uitreiking nog eens en speldde hem daarna de onderscheiding op.

Tenslotte bedankte Hans Mani dominee van Soest en Aad van der Hoeven met een fles goede wijn voor de geestige en muzikale voordracht.

Iet Heetman-van Riel

Commissie Promotie & Voorlichting

Voorzitter Hans Mani bevestigt de gouden VSW-speld op de rever van Gerard Tuijnenburg Muijs.

Hans Mani bedankt dominee van Soest (rechts) en Aad van der Hoeven met een fles goede wijn.

Nieuwe publicatie VSW:

‘Tempelen en Begraven’ toont variatie van kerken

De Koninkrijkszaal Schiebroek blijkt in twee weekeinden gebouwd te zijn, de Liduinakerk is ooit met een garage vergeleken, de Messiaskerk rust op houten palen en op het kerkhofje aan de Ringdijk werden in de loop der jaren 190 mensen begraven.

Dit en nog veel meer staat te lezen in de nieuwe publicatie die de VSW op stapel heeft staan. Het boekje ‘Tempelen en Begraven’ is een populaire inventarisatie van (voormalige) kerkgebouwen, gebedshuizen en begraafplaatsen in het gebied van de deelgemeente.

Zoals al werd aangekondigd in het meinumner van ‘Tussen Wilgenplas en Rotte’ zal als alles meezit (en daar ziet het op dit moment van schrijven naar uit) van deze nieuwe publicatie tijdens de novemberbijeenkomst het eerste exemplaar worden uitgereikt aan ... Ja, wie dat zal zijn houden wij nog even geheim! Op dit ogenblik wordt er op het atelier van de

drukkerij hard gewerkt aan de vormgeving en wordt er door ons stug onderhandeld over een goede prijs. Maar wij hebben er alle vertrouwen in dat het goed komt. Ook met de prijs.

Waarschijnlijk heeft niemand enig idee hoeveel

kerken deze deelgemeente herbergt en wat een verscheidenheid er is. Toen wij aan het boek begonnen hadden wij dat ook niet en gaandeweg bleek wat een interessant onderwerp we hadden aangesneden. Zeker nu een aantal kerken op het punt van verdwijnen staat.

Op de novemberbijeenkomst is het boekje natuurlijk te koop en daarna bij de VSW en bij de vertrouwde boekhandels op de Bergse Dorpsstraat, de Peppelweg en de Kleiweg.

De Liduinakerk is ooit met een garage vergeleken.

*Iet Heetman-van Riel
commissie Promotie & Voorlichting*

Voorbeeld van de optimistische wederopbouwarchitectuur

Caland Lyceum, unieke paviljoenschool

In het kader van het thema van de ledenvergadering, te weten: moderne architectuur in de deelgemeente, hebben we Piet Mulder bereid gevonden de geschiedenis van het Caland Lyceum te vertellen. Piet Mulder is als medewerkend architect gedurende vijf jaar intensief bij ontwerp en uitvoering van de bouw betrokken geweest.

Door de na-oorlogse geboortegolf ontstond eind jaren vijftig enorme behoefte aan voortgezet middelbaar onderwijs. Op 1 september 1956 startte het Caland Lyceum aan het Midaspad met 52 leerlingen en verhuisde daarna naar de Olijflaan. De toevloed aan leerlingen verliep zo stormachtig dat de gemeente Rotterdam in 1957 opdracht verstrekte aan het architectenbureau Kuiper, Gouwetor en de Ranitz te Rotterdam voor een nieuw schoolgebouw met 36 lokalen voor 750 leerlingen, op de hoek van de Argonautenweg en de Jasonweg. Het ontwerp was van ir. F.J.Gouwetor terwijl ondergetekende als medewerkend architect gedurende vijf jaar intensief bij ontwerp en uitvoering betrokken was.

De gemeente wilde de bouw van noodlokalen voorkomen, daarom kozen wij voor een paviljoenschool die in delen kon worden gebouwd die successievelijk in gebruik konden worden genomen. Ook om andere reden had een paviljoenschool onze voorkeur, immers daardoor konden de verschillende klassen een eigen plek krijgen waardoor de leerlingen zich in het grote complex minder verloren zouden voelen. Voorts was een massaal gebouw op zo'n groot en mooi gelegen terrein onaan-trekkelijk. De school telt zes bouwdelen: vier paviljoens met in totaal 24 theorielokalen, een hoofdgebouw met tien praktijklokalen en twee gymlokalen. Het ontwerp wordt wel als 'voorbeeld van de optimistische wederopbouwarchitectuur' genoemd.

In de paviljoens is het licht-en-lucht-principe toegepast met veel glas in aluminium vliesgevels. Tussen de paviljoens liggen hoven waar 's zomers les kan worden gegeven. De vier

paviljoens hebben op de begane grond en de verdieping ieder drie leslokalen, op het zuiden georiënteerd. 's Zomers zorgen bomen voor zonwering en 's winters krijgen de lokalen door de afstand van 16,50 meter tussen de paviljoens voldoende daglichttoetreding. De paviljoens sluiten met halve trapjes aan op een lange glazen gang, waarvan de vloer precies tussen de begane grond en de verdieping ligt en die tevens het hoofdniveau van de school vormt, op 2,50 meter boven het maaiveld. In het hoofdgebouw liggen de vaklokalen om een centrale overblijfruimte voor 600 leerlingen die tevens als aula dient. De overblijfruimte/aula is afgedekt door 2,50 meter brede en 15 meter lange, in Duitsland geprefabriceerde tweezijdig gekromde betonnen schaaldaken van slechts 5 cm dikte waarop isolatiemateriaal ligt.

De voorbereiding van de bouw kostte veel tijd, ons land was door de 2e Wereldoorlog verarmd en de budgetten voor gesubsidieerde bouwwerken waren extreem laag. Plannen en materiaalkeuze werden streng gecontroleerd door het Rijk, alles moest doelmatig zijn maar vooral sober en goedkoop. Isolerende beglazing en voorzieningen voor gehandicapte leerlingen waren financieel uitgesloten. Daarna verliep de bouwuitvoering voorspoedig. Voor

In het hoofdgebouw de centrale overblijfruimte die tevens voor aula dient (foto september'05).

het eerste paviljoen ving het heiwerk op 9 maart '59 aan en binnen zeven maanden werd dat paviljoen met zes lokalen in gebruik genomen. De andere drie paviljoens waren een half jaar later gereed, terwijl het hoofdgebouw en de gymlokalen in augustus '62 in gebruik werden genomen. De bouw werd uitgevoerd door aannemingsbedrijf A. Mak.

Tenslotte

In de 43 jaar tussen de voltooiing en nu, 2005, hebben tal van veranderingen in en aan het gebouw plaats gevonden, hetzij om onderwijskundige redenen zoals verplaatsing van de hoofdentree (waarbij schreeuwerige kleuren werden toegepast), hetzij door eisen van de brandweer. Ook al waren dat bepaald geen esthetische verbeteringen, toch is de hoofdopzet van het gebouw nog duidelijk herkenbaar.

Sinds kort is 'Wolfert Dalton', onderdeel van de Wolfert van Borselen Scholengroep, gehuisvest in het gebouw.

Bij de bouw zijn negen kunstwerken toegepast waaronder een betonplastic van 150 m² van Louis van Roode, boven de toenmalige hoofdingang, een plastic die nog in goede staat verkeert. Voorts zijn twee kunstwerken verdwenen maar gelukkig is het beeld van Pieter Caland nog aanwezig en (nog) niet vervangen door een beeld van Wolfert van Borselen.

Tegenwoordig zou zo'n paviljoenschool door het grote buitenoppervlak met veel glas, wat veel onderhoud en energie kost, niet gauw meer worden gebouwd. Laten we ondanks deze beperkingen toch blij zijn met deze unieke paviljoenschool in onze deelgemeente.

Piet Mulder, architect BNA

De vier paviljoens in 1960. Van de Jasonweg ontbreekt nog elk spoor.

Het Caland Lyceum in 1962 gezien vanuit zuidoostelijke richting. Rechts op de foto de conciergewoning.

'Redder' Norman Langelaan vertelt:

Operatie bloedput zonder bloedvergieten verlopen

"Het is voorjaar 2005. De sloop van huize Berghsteyn en bijbehorend koetshuis gaat eraan komen, ze moeten wijken voor de bouw van een grote AH op de hoek van de Grindweg en de Argonautenweg. De VSW en stichting Berg en Broek hebben voor elkaar gekregen dat beide panden vijftig meter verderop zullen worden herbouwd. Niet met de oude materialen, maar helemaal nieuw met de oude detailleringen. Nadat de kraakwachten waren vertrokken, heeft de sloper alles kort en klein geslagen om te voorkomen dat het alsnog gekraakt zou worden. Ik liep door het pand met een brok in mijn keel; overal glasscherven, oude deuren en kapotte wastafels op de grond, een grote ravage.

Ik was op zoek naar de bloedput waar Gerard Tuijnenburg Muijs mij over had verteld. Volgens hem zou de bloedput in het koetshuis zitten. Onder en hoop sloopafval vond ik hem. Een ronde ring bakstenen met een diameter van 60 à 70 cm. En zo'n 60 cm diep. Met een plankje schepte ik de troep eruit en zag de bodem. Helaas was er een betonvloer om de put gegoten. Een probleem, want hoe krijg je die put er nou uit?

Ik heb met de conservator van het Historisch Museum gebeld. Ze beloofde binnen 24 uur te komen kijken. Ondertussen was de firma BIK al begonnen met een grote happer stukjes van het oude pand af te knagen. Het dak van het koetshuis was al in de container met her te gebruiken hout verdwenen.

De conservator was erg enthousiast over de bloedput. Ze wilde hem graag hebben, mits ik het kon regelen om hem naar het depot van het museum te brengen. Geld en mankracht hadden ze niet. Een rondje telefoneren volgde. Eerst met de gemeentelijke archeologische dienst BOOR, daar kreeg ik eenzelfde verhaal te horen. Toen met William Properties, de projectontwikkelaar

Norman Langelaan bij de bloedput.

Slopers van Huize Bergsteyn hebben een handje geholpen.

van AH, zij wilden wel 300 euro geven voor het extra werk van de slopers om de put eruit te krijgen.

Er waren veel bloedputten bij boerderijen, maar het is niet bekend of er ergens één bewaard is gebleven. Een bloedput werkte als volgt: de te slachten koe of het varken werd aan een ijzeren beugel, die op de put zat, vastgebonden. De halsslagader werd doorgesneden, het bloed liep in de put, of in het emmertje dat ze er ingezet hadden. Het overvloedige bloed liep via een gresbuis in de sloot of gierput. Van het bloed kon je weer bloedworst maken.

Ik moest de put redden. Ik ben een paar keer om 8 uur 's morgens met de slopers gaan praten. Op een vrijdagmorgen belden de slopers: 'Meneer we hebben hem losgezaagd, u kan hem komen halen'.

Vrij genomen, een aanhangertje geleend, werkschoenen en een oude spijkerbroek aangetrokken, gewapend met scheppen, handmoker en diverse beitels naar de 'bouwplaats'.

Ondertussen waren beide panden van de aardbodem verdwenen, al het herbruikbare hout was netjes in diverse containers geladen, om dit weer in Goes op de werf van de sloper te verkopen. Alleen de uitgezaagde betonplaat (1x1 meter) lag er nog, met de put erin. Met de happer werd voorzichtig de betonplaat opgetild (inclusief de bovenrand van de put) en naar het aanhangertje gereden. De rest van de put bleef waar hij al 125 jaar zat. De slopers wilden de rest ook wel even pakken, maar daar had ik geen vertrouwen in. Dus zelf graven en zweten maar met de schep. Het was een 'bloed' hete middag, gelukkig lag de put in de schaduw van een boom. Na een uurtje graven en boomwortels weghakken kwam ik bij het fundament: een aantal plavuizen. De mannen van BIK dachten dat ze hem nu wel in één keer konden ophappen en ja, dat lukte. Op weg naar de aanhanger heb-

ben ze hem nog even neergezet om hem te ontdoen van overvloedige aarde. Hij werd er op het kleine karretje bijgezet.

De week erna heb ik de put bij het depot van het Historisch Museum afgeleverd. Het onderstuk was dus nog redelijk gaaf gebleven op een paar losse steentjes na. Het museum heeft nog wel een probleem: het voorzichtig verwijderen van de betonplaat, zodat de bovenste laag metselwerk intact blijft en weer op het onderstuk gezet kan worden. Volgens mij zoekt het museum hier nog een sponsor voor...

Dan hebben we in Rotterdam een unieke bloedput, om voor het nageslacht te bewaren.

Met dank aan BIK slopers en William Properties".

Norman Langelaan

De put wordt op het karretje getakeld.

Open Monumentendag op begraafplaatsje Ringdijk

'Waar ligt de weduwe'

De VSW presenteerde zich tijdens Open Monumentendag op het – voor die gelegenheid opengestelde – begraafplaatsje plus baarhuisje aan de Ringdijk. Het was een vruchtbare dag: van de meer dan honderd bezoekers meldden zich er ruim twintig aan als lid. De interesse was groot. De mensen van de VSW werden bestookt met vragen. Meest gestelde vraag: 'Waar ligt de weduwe?'

En met 'de weduwe' werd dan de weduwe H. Nicolaas bedoeld. Op haar grond werd in 1904 het begraafplaatsje aangelegd. Dat het kerkhofje er nog steeds ligt, is te danken aan deze weduwe, omdat volgens afspraak haar graf nooit geruimd zal mogen worden. Een afspraak die alle bouwplannen, die in de loop der jaren voor deze aantrekkelijke locatie zijn gelanceerd, heeft getorpedeerd.

Andere vragen die op die mooie zaterdag in september gesteld

werden: 'Wordt er nog begraven?'

En bij het ontkennende antwoord:

'Zou dat nou ècht niet kunnen?'

Veel bezoekers meenden dat het een Joods kerkhofje was, anderen dachten eerder aan een dierenbegravingplaats. Over het baarhuisje:

'Die ruimte eronder is wel mooi'.

En: 'Fijn dat jullie dit zo opknappen'.

Maar ook: 'De VSW? Daar heb ik nog nooit van gehoord! Wat doen jullie dan?'

'Hoe proberen jullie in de publiciteit te komen?'

Trekpleister het baarhuisje werd uiteraard van binnen en buiten bekeken, maar ook voor de graven bestond veel belangstelling.

Peinzend stond men voor de graf-

De presentatie van de VSW-op-locatie.

zerken de teksten te lezen. Een bezoeker: "De vader van mijn vader ligt hier begraven. Maar z'n grafsteen ligt zo plat, dat vind ik niet mooi. Ik ga proberen of die steen niet rechtop gezet kan worden of verhoogd. Ook een oom, de broer van mijn vader, ligt hier. Kijk, er staat een prachtig gedicht op z'n grafsteen. Toen ik las dat het kerkhofje vandaag geopend zou zijn, heb ik me direct voorgenomen om erheen te gaan. Vroeger kwam ik hier regelmatig de graven verzorgen. Toen kon je de sleutel nog halen bij het politiebureau aan de Ringdijk. Maar sinds dat een muziekschool is geworden, kan je als nabestaande het kerkhof niet meer op.

Een gedicht siert het graf van Pieter de Lange.

Misschien wil de VSW in de toekomst het begraafplaatsje wel op bepaalde uren openstellen, zou mooi zijn".

Vergaderruimte

Vragen werden ook gesteld over de bestemming van het baarhuisje. Uitgelegd werd dat het de bedoeling van de VSW is om er commissie- en bestuursvergaderingen te gaan houden. De kelder wordt archiefruimte. Bestuurslid Norman Langelaan over de stand van zaken: "We hebben een toezegging gekregen van de gemeente Rotterdam, Bureau Monumenten, dat zij 10.000 euro zullen bijdragen in de kosten van het herstel van de

knipvoegen. Voor het resterend bedrag, zo'n 10.500 euro zijn we bezig andere instanties en fondsen te benaderen. Met een beetje geluk is het volgend jaar zomer af. Gedurende de winter kan er water en electriciteit aangelegd worden (de meters en de riolering zijn er al). Ook de binnenisolatie, het sanitaire blokje en het keukentje moeten nog gedaan worden. En niet te vergeten: de kelder. Willen we daar ons archief droog kunnen bewaren, dan moet die goed geïsoleerd worden. Er komt een nieuwe vloer in, elektrische verwarming en climativering".

Wil Baghuis

Het baarhuisje werd van binnen en buiten bekeken.

Raadsel Leger des Heilsgebouw opgelost?

*In de vorige Tussen Wilgenplas & Rotte werd de vraag gesteld:
“Waar stond het Leger des Heilsgebouw?” H.J. Molenaar denkt een
tipje van de sluier te kunnen oplichten:*

O ngeveer op de plaats van de Emmaschool aan de Hillenius-
singel bevond zich aan het begin van de vorige eeuw een
woning met een flinke oppervlakte bijbehorende grond. De eige-
nares van de woning c.a. had bepaald dat deze onroerende zaak
na haar overlijden zou worden overgedragen aan het Leger des
Heils. Dit is ook gebeurd en zodoende werd William Booth in
Londen eigenaar van een woning c.a. in Hillegersberg. Tevens
had de erflaatster bepaald dat het onroerende goed moest wor-
den bestemd voor de activiteiten van het Leger des Heils. Ver-
moedelijk had het Leger echter destijds geen plannen in die
richting wat betreft de locatie Hillegersberg.

In die tijd zocht ds. Blankhart, voorzitter van de Vereeniging tot
Stichting en Instandhouding van Scholen met den Bijbel te Hil-
legersberg een geschikte plek voor een nieuwe lagere school. Hij
toonde belangstelling voor het onderhavige object en na langdu-
rig onderhandelen kon tot de koop worden overgegaan. William
Booth had inmiddels de eigendom van de onroerende zaak in
een stichting ondergebracht. Er was echter nog een struikel-
blok. Omdat de bestemming van de zaak door de erflaatster was
bepaald (gebruik ten behoeve van het Leger des Heils) moest
daar nog verandering in worden aangebracht. Daarvoor waren
de instemming en de handtekeningen nodig van de nabestaan-
den. Kennelijk kon dat geregeld worden, want op 10 december
1910 werd besloten tot de bouw van een school met drie loka-
len en een onderwijzerswoning. De opening van de christelijke
school aan de Kerkstraat vond plaats op 15 juni 1911. De bijbe-
horende grond is verkocht ten behoeve van woningbouw.

De vraag: “Waar stond het Leger des Heilsgebouw?” zou dus
beantwoord kunnen worden met de mededeling dat er lang gele-
den door een erfenis een woning met grond gelegen aan of nabij
de (latere) Hilleniussingel eigendom is geweest van het Leger
des Heils. Dit zolang er niemand met een beter verhaal op de
proppen komt.

H.J. Molenaar

Bezoek onze website

Informatie over de VSW is volop te vinden op
de website: www.vsw.biz De site wordt regel-
matig bijgewerkt. De allerlaatste nieuwtjes
(geen roddels) staan erop te lezen.

Plu kan tegen (wind)stootje

Elders in dit blad was het al te lezen: de enige echte Hillegersbergse, Schiebroekse en Terbregse wandel-paraplu is inmiddels gearriveerd, getest en van een prima kwaliteit gebleken.

Natuurlijk waterdicht maar ook superlicht met een uiterst comfortabele schouderriem eraan. Daarnaast vormvast en stormbestendig (na eventueel binnenstebuiten waaien kunnen de aluminium baleinen weer simpel teruggebogen worden). In twee kleuren te koop: een deftig en gedistingeerd donkerblauw of een vrolijke hemelsblauwe kleur waaronder het lijkt of - ondanks de regen - de zon toch schijnt. Beide versies zijn voorzien van een goudkleurig simpel VSW-embleem en opschrift. De prijs is 9.50 euro.

De paraplu is te koop tijdens de aangekondigde novemberbijeenkomst van 17 november. Wie niet zoveel geduld heeft - en dat kan ik mij goed voorstellen - mag mij bellen. Dan maken wij even een afspraakje: 010- 4225789.

Iet Heetman-van Riel
commissie Promotie & Voorlichting

De paraplu is bij elke VSW-presentatie aanwezig en uiteraard te koop.

Hillegersberg • Schiebroek • Terbregge

Jazzfestival ook podium voor VSW

Onze verwachtingen waren hoog gespannen in de aanloop naar het Hillegersbergs Jazzfestival dat op zaterdag 27 en zondag 28 augustus gehouden werd. Immers het is de ultieme mogelijkheid voor de VSW om weer eens ons gezicht buiten op straat te laten zien en daar vele mensen te ontmoeten. Zo horen wij dan wat er zoal leeft op het gebied van het behoud van het karakter van onze wijk. Iets dat ons zo na aan het hart ligt en waarvoor wij hard werken. Het was prachtig weer, alle voorbereidingen waren met zorg getroffen, het gewenste aantal vrijwilligers om de stand te bemannen was gevonden en Norman Langelaan had tot diep in de nacht gewerkt

om de fotopanelen aan te passen.

Welnu, het werd een groot succes. Toen de commissie P&Vzondagavond de stand opmaakte, hadden we 30 nieuwe leden kunnen inschrijven, 35 van onze nieuwe paraplu's (ondanks het stralende weer) verkocht en heel wat 'wandelingen' en andere publicaties.

Dank aan allen die ons die dagen steunden, een praatje kwamen maken of ons wezen op wensen of problemen in de wijk. Wij gaan weer dapper verder!

Iet Heetman
commissie Promotie & Voorlichting

Molenwerf versus Molenweide

Een klein zijstraatje van de Straatweg, ongeveer tegenover park Bijdorp. Daar staan de laatste acht intact gebleven daglonerhuisjes van onze deelgemeente. Ze kijken uit over de Molenweide met aansluitend de achterplas. De VSW vindt het erg belangrijk dat deze huisjes in hun redelijk oorspronkelijke staat bewaard blijven. Een rustige oudedag is de huisjes echter niet gegund.

Elk huisje heeft een voordeur en twee ramen. Soms zijn huisjes samengevoegd, of er werd één groot raam in gemaakt in plaats van twee ramen. Mogelijk wordt dat weer eens in de originele staat teruggebracht. Het aardige aan de huisjes is dat er zeer bescheiden dakkapelletjes op zitten, alle min of meer gelijkvormig. Meestal worden zulke huisjes verpest door grote ramen en veel te grote dakkapellen. De Molenwerf dankt zijn naam aan de molen die hier tot ca 1930 stond, de korenmolen 'de Zonnebloem', hij staat nog op de

Om de Molenwei is al een hek gezet.

eerste kadastrale kaart van dit gebied en heet dan 'Koorn en snuifmolen de jonge Adriaan'.

Aan het einde van de Molenwerf liggen de steigers van de eilandvereniging Ons Buiten en ook een padvindersclubgebouw. Beide brengen nog al wat ongewenste verkeersoverlast met zich mee. Er mag niet geparkeerd worden. Maar de eilandbewoners brengen graag soms

even hun bagage of boodschappen naar de steiger, de padvindertjes worden door de ouders tot aan het clubhuis gereden en regelmatig komt er een zeer zware (tot 40 ton) vuilniswagen de containers legen van Ons Buiten. Dan staan de slecht gefundeerde huisjes te schudden op hun – niet zo stevige – grondvesten. Vermoedelijk zijn de huisjes gewoon op het veen gebouwd

zonder heipalen. Dit alles is een toestand die vraagt om een andere oplossing, voor het behoud van de pandjes, de bewoners en ook hun kinderen.

Aan de Straatweg tussen het nieuwe pand 151 en het pand 153 ligt nog een braak stukje grond – Molenweide - van het OBR (Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam voorheen het Grondbedrijf van de gemeente). Jaren geleden is al overeengekomen dat dit stukje grond onbebouwd zou blijven en dat hier een doorzicht naar de plas gemaakt zou worden, net als naast Lommerrijk. De nieuwe bewoner van no 151 heeft het perceel kennelijk in gebruik genomen en er gras ingezaaid en een hek omheen gezet, ook heeft hij ook al wat bomen geroid, wat het zicht op de plas al iets beter maakt. Dit perceel zou uitstekend zijn om

een nieuwe weg te maken naar de steigers en het padvindersclubgebouwtje. Een landschapsarchitect zou hier wel een aardige oplossing voor kunnen bedenken, waardoor het weitje minimaal aangetast wordt. Wel zal de weide mogelijk doorsneden worden, maar dat zou op zich niet zo'n groot probleem vormen, want nu is er ook al een grote en een kleine weide.

De VSW is van mening dat het parkeerprobleem niet op het weitje opgelost moet worden. Volgens de leden van de vereniging i.o. Behoud de Molenweide, valt het parkeerprobleem wel mee, vooral als je een eigen oprit hebt.

Zij zijn uiteraard tegen deze weg door de wei. Deze weg zal de unieke huisjes en hun bewoners sparen, maar zal ook een beperkte overlast aan anderen geven. Dat is echter afhankelijk van de manier waarop je het verkeer verder regelt. Deze oplossing zal de leefbaarheid van dit unieke stukje Hillegersberg weer op een acceptabel peil brengen, bovendien zal de schade door (zwaar) verkeer beperkt worden.

Norman Langelaan

De acht daglonershuisjes aan de Molenwerf.

Plaswijckpark heeft eigen identiteit behouden

Behalve de VSW zijn er nog diverse enthousiaste verenigingen in de deelgemeente bezig met het trachten belangrijke zaken (voor het nageslacht) in stand te houden en te bewaren. Eén ervan is de Vereniging Vrienden van het Plaswijckpark. Aan hen het woord:

Plaswijckpark is een begrip in Rotterdam. Sinds 1923 trekken vele Rotterdammers en vooral hun kinderen minstens eenmaal per jaar naar de Bergse Plas om daar te genieten van de aparte Plaswijckpark-mix van park, dieren en speeltuin. Zeker nu er zo veel mooie oude plekken in Hillegersberg verdwijnen of dreigen te verdwijnen, moeten wij een plek als het Plaswijckpark koesteren. Dit is iets wat u als leden van de Vereniging Stedebouwkundig Wijkbehoud zeker zal aanspreken.

Een stukje geschiedenis: in 1914 koopt de heer C.N.A. Loos de villa Plaswijck, gelegen aan de Straatweg. Hij begint een theeschenkerij die veel publiek trekt. De belangstelling wordt nog groter als hij in 1921 de aangrenzende weilanden koopt en daar een prachtig park van maakt. Na de Tweede Wereldoorlog worden er in Plaswijck nieuwe projecten op stapel gezet. Maar de

Een ouderwetse draaimolen in een modern attractiepark.

De nieuwe attractie Kangaroetsjijj! (naam bedacht door een 11-jarige jongen naar aanleiding van een prijsvraag).

tijden veranderen. In de jaren vijftig en zestig wordt de auto gemeengoed en trekken de Rotterdammers massaal de stad uit. Ook de opkomst van de zeer grote pretparken leidt tot minder bezoekers in Plaswijck en dus tot minder inkomsten, waardoor er praktisch geen geld meer is voor vernieuwing en onderhoud. Zo raakt het park, voor de oorlog door de Rotterdammers “het Paradijs” genoemd, langzaam in verval.

De laatste jaren is er heel veel gedaan. Niet alleen om Plaswijck in zijn oude glorie te herstellen, maar om haar daar nog ver bovenuit te tillen. Er is veel geïnvesteerd in het moderniseren van de dierenverblijven. De speeltuin is opnieuw ingericht en er staat een nieuw café-restaurant. Plaswijck heeft wel kans gezien de eigen identiteit te behouden.

Vrienden

Er is een groep van Vrienden van het Plaswijckpark, die bestaat uit mensen die het park een warm hart toe dragen. Het zijn

De kabelbaan.

zeker niet alleen mensen die het Plaswijckpark regelmatig bezoeken, maar veeleer mensen die het park zeer waarderen en daar iets voor over hebben. Daartoe is de Vereniging van Vrienden van Plaswijckpark opgericht. Alle leden betalen jaarlijks een contributie van minimaal 12,50 euro per jaar. Ieder jaar zorgt het bestuur van de vereniging dat dit bedrag het park ten

goede komt. Zo heeft het afgelopen jaar de Vereniging een bijdrage geleverd aan de restauratie van de fazanterie. De fazanterie is op dit moment het oudste dierenverblijf van het park. De inrichting van het verblijf is aangepast en is nu een zo natuurlijk mogelijke leefomgeving voor de dieren.

Alle vrienden van het Plaswijckpark worden door middel van een halfjaarlijkse nieuwsbrief op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen binnen het park. Bij bijzondere gebeurtenissen worden zij uitgenodigd om aanwezig te zijn. Nieuwe vrienden van het park ontvangen twee gratis toegangskarten voor Plaswijckpark en bovendien het prachtige boek Plaswijckpark 1923 –1998, geschiedenis van een Rotterdams Recreatiepark, geschreven door historica Yvonne Boot. Dat alleen al is genoeg reden om vriend of vriendin te worden van de Vereniging Vrienden van Plaswijckpark.

Mocht u meer willen weten over de Vereniging Vrienden van Plaswijckpark, kunt u contact opnemen met penningmeester Wim de Jong, telefoonnummer 418 80 89 of secretaris Irma de Clercq Zubli.

Vrienden van het Plaswijckpark

Rijen schommels in het voor-oorlogse Plaswijckpark zorgen voor veel vertier.

Bomen over bomen in Hillegersberg

'Of elfen daar een rondedansje maken'

Boomdeskundige Frans J. Prins heeft zich laten strikken: hij heeft toegezegd regelmatig een bijdrage aan *Tussen W&R* te leveren over bijzondere bomen. Hieronder zet hij z'n eerste boompje op. Wandelen naar de Prinsenmolen hoort tot de leuke mogelijkheden in onze omgeving. Vanaf het Boterdorpse Verlaat lopen we voorbij de roei- en zeilvereniging De Maas en zien de molen al liggen. We zien bovendien een groep bomen voor ons met fraaie zilvergrijze stammen; de basten laten zowel horizontale als verticale groeven zien met ruitvormige 'ogen'. Waarschijnlijk omdat ze in groepsverband staan roepen ze een geheimzinnige sfeer op; elke keer als ik er langs loop krijg ik het gevoel dat elfen er stiekem een rondedansje maken. Vooral in de avondschemering is dat gevoel heel sterk. Wat zijn dat nu voor bomen? Ogenschijnlijk lijken alle bomen hier van dezelfde soort te zijn. Bekijkt men ze nader dan is dat niet het geval. Er zijn in het perk elf bomen te tellen. Twee daarvan verschillen duidelijk van de rest en wel de allereerste in het perk en één vlakbij de plas. Er zijn vier opvallende verschillen: A. de bast van deze twee is grauwer. B. het blad is gelobd ruitvormig-eirond en niet handvormig. C. de bladsteel is duidelijk platter. D. de onderkant van het blad is niet wit en nauwelijks viltig. Deze twee bomen zijn grauwe populieren, de

Vier schitterende witte abelen aan de Van Kempensingel.

andere negen witte populieren. De witte populier (*populus alba* of witte abeel) komt voor in het Middellandse zeegebied en in centraal Europa en Azië. De grauwe abeel (*populus canescens*) is een bastaard van de witte abeel en de ratelpopulier (*populus tremula* ofwel esp). De esp komt van

De populieren langs het Prinsenmolenpad.

nature voor in ons land - vooral in de kustgebieden - blijft meestal vrij klein en door de platte bladsteel kan het blad in de wind gaan trillen en ratelen. Persoonlijk spreken de witte abelen met hun fraai witviltige, handvormige bladeren en karakteristieke zilverwitte robuuste basten mij het meest aan.

N.B. Vlakbij het eindpunt van lijn 4 aan de Van Kempensingel staan vier schitterende exemplaren van witte abelen, echter de habitus is enigszins anders dan onze bovengenoemde bomen: de takken lopen vanuit de stam loodrecht omhoog; men noemt dit 'fastigiaat'. De officiële naam is *populus alba* 'pyramidalis'. Ze zijn vrij zeldzaam, zeker als men leeftijd en afmetingen in aanmerking neemt. Ze zien er gezond uit; laten we hopen dat we er nog lang van mogen genieten.

Frans J. Prins

Wij hebben een droom

Maandelijks vergadert de commissie Promotie & Voorlichting met verve en plezier (letterlijk ook) om haar taken naar behoren te vervullen. Zo ondersteunen de leden ervan het bestuur en stimuleren het met nieuwe ideeën en plannen om er mede voor te zorgen dat de vereniging bij de tijd blijft en bloeit.

Eén van de taken en een bron van voortdurende zorg en aandacht is het ledenaantal. Omdat de VSW zo zoetjes aan bijna dertig jaar bestaat, moeten - jammer en verdrietig genoeg - de oudste leden soms afhaken. Ook verhuizen er natuurlijk jaarlijks leden en vervalt op den duur soms de band met dit stadsdeel en de VSW. Daarnaast willen we ervoor waken het predikaat te krijgen opgelegd dat cultuur en historie iets is voor 'senioren' en willen we de idealen en doelstellingen van de VSW ook aan jongeren uitleggen. Daarom manifesteren wij ons ook waar het maar kan om contacten te leggen en enthousiasme op te roepen.

De commissie P&V komt nu inmiddels al sinds september 1998 bij elkaar en we hebben net onze 79ste vergadering achter de rug. Geen mooi rond getal om een feestje voor te bouwen. Maar wel aanleiding om onze droom te verklappen...

Wij zouden zo heel graag het duizendste lid inschrij-

ven...en we kunnen meedelen dat we er nog maar enkele tientallen vandaan zijn. Het zou toch geweldig zijn om in De Postiljon te kunnen publiceren dat we dat mooie ronde getal van 1000 leden hebben bereikt. Het duizendste lid én degene die het aanbrengt, zullen wij allebei eens extra in het zonnetje zetten.

Wie helpt onze droom te doen uitkomen? Op de novemberbijeenkomst liggen de bekende vierslagjes, per brief of e-mail (vswhs@hotmail.com) of telefoon het kan allemaal. Leden kunnen natuurlijk ook een gast meenemen op 17 november.

Commissie Promotie & Voorlichting

Als er maar even aanleiding voor is presenteert de VSW zich zoals hier tijdens Rotterdam is vele dorpen.

In memoriam Tonny van der Horst

De rasechte Rotterdamse schrijfster Tonny van der Horst.

Misschien weet u het wel, maar het kan ook aan uw aandacht zijn ontsnapt dat Tonny van der Horst onlangs is overleden, een rasechte Rotterdamse. Herinnert u zich nog die bijzondere meivergadering in 2003 toen ze bij ons voorlas uit eigen werk...

In haar jeugdijaren, ruim voor de oorlog, had ze heel veel vrije tijd op de eilanden in de Bergse Plassen doorgebracht. Daar heeft ze in diverse boeken uiterst boeiend over geschreven.

Het was dan ook een groot plezier haar toen in ons midden te hebben en te horen hoe zij dat in haar jeugd had beleefd. Eerlijk gezegd, we konden er niet genoeg van krijgen en de tijd van de andere sprekers werd toen wel heel krap.

Jammer dat ze er niet meer is. We denken met groot plezier aan haar terug.

Turf, eens een waardevolle brandstof

G.W.Draijer schreef een bijdrage voor Tussen Wilgenplas & Rotte over veenontginning en turfwinning. Een artikel dat in delen geplaatst wordt. In nummer 54 verscheen het eerste deel. Nu volgt deel 2.

Brandende turf blijft lang nagloeien. Deze eigenschap moet voor de eerder genoemde Frisii die in onze lage kustgebieden woonden van bijzondere betekenis zijn geweest. Het brandend houden van een vuur in hun koude en vochtige woonomgeving was immers een zaak van levensbelang. Met de turf die onder het as bleef smeulen kon het vuur weer snel worden aan-geblazen. Een methode die vuur ook verhandelbaar maakte.

Zo waren er tot eind 19e eeuw in onze steden nog 'water-en-vuurneringen'. Winkeltjes waar men - naast brandstof en heet water - stukjes gloeiende turf verkocht om thuis het vuur mee aan te maken. Ook warmte werd verhandeld. In de onverwarmde kerkgebouwen konden de dames om hun voeten warm te houden tegen betaling beschikken over een houten voetenstoof met aardewerk vuurtest met daarin een stukje gloeiende turf als warmtebron. Het beetje rook van de smeulende turf nam men op de koop toe.

De eens primitieve vuurplaats op de lemen grond in een houten huis of hut, waar bewoners hout of turf verstookten, ontwikkelde zich in de loop der eeuwen tot wat de 'vrije haert' of 'haertstede' werd genoemd. Het aantal 'haertsteden' was vroeger maatstaf voor het bepalen van de grootte van een stad of dorp. Een stad had er minstens 600. Haardstede betekende zowel vuurplaats als woning/erf.

Later verplaatste de stookplaats zich naar een gemetselde schouw met schoorsteen in één van de stenen wanden van de woning, en ontstond het begin van een woonvertrek. Het open vuur in de schouw diende voor het bereiden van voedsel en voor ruimteverwarming. Voor dat laatste bood zo'n vuurhaard maar een gebrekkige oplossing. De technische verbetering kwam met de introductie van (giet)ijzeren kachels met gesloten rookafvoer. Hierdoor kon minder warmte direct naar de schoorsteen ontsnappen en de verstookte brandstof beter worden benut. Voor de (woon)keuken werd het fornuis ontwikkeld, een speciale kachel met een groot verwarmd bovenblad voor het koken van maaltijden.

Naast het gebruik van turf als brandstof was er nog een toepassing, de zoutwinning of 'Selnering'. Daarvoor werden nabij de zee gelegen zoute veenlagen afgegraven. Zo was Zierikzee begin 18e eeuw "nog

zeer beroemd door het Zout dat aldaar in menigte plag gemaakt te worden uit Darrinkmoer. Assche, gesprenkt met zout water, en waaruit (door indampen) zeer witte en zuivre corntjes van zout voortkwamen". Een doelmatig proces, want de as van de voor het indampen van de zoutoplossing verstookte turf werd in de volgende cyclus weer voor zoutwinning gebruikt. Turf kon evenals hout worden verkoold, maar deze poederachtige zwarte massa had geen praktische betekenis.

Brandstof was een aanzienlijke kostenpost voor elk huishouden, vooral in koude winters. Voor zover mogelijk zorgde ieder voor een voldoende grote voorraad om de winter door te komen. Kleingebruikers kochten de turf per mand of ton. De prijs was afhankelijk van de kwaliteit en varieerde met vraag en aanbod.

De kwaliteit van turf werd beoordeeld naar samenstelling, het vocht- en asgehalte en ook de wijze van winning. Jonge turven uit het hoogveen waren geelbruin van kleur met duidelijk herkenbare plantenresten. Een licht ontvlambaar losse turf die onder andere gebruikt werd voor het aanmaken van een vuur in kachel of fornuis.

Oude turf had een donkerbruine tot zwarte kleur. Direct uit het veen gestoken turf was herkenbaar aan de nog zichtbare onregelmatig plantaardige structuur. Baggerturf daarentegen vertoonde een grote regelmaat in structuur. De eerste soort van deze zogenaamde 'baggelaar' was een droge zeer harde zwarte turf. De tweede soort had een hoger asgehalte met minder structuur, dus turven die slechter branden en eerder verbrokkelden. Verveenders wisten precies waar de beste kwaliteit gevonden werd.

Het gebruik van steenkool bleef nog lang beperkt. In Limburg werd op kleine schaal de moeilijk brandende gasarme antraciet gedolven. De beter brandende vette steenkool of vlamkool kwam uit Engeland of Duitsland. In vergelijking met steenkool nam turf veel ruimte in beslag, terwijl steenkool ook nog de dubbele stookwaarde per kg leverde.

Als brandstof voor de eerste stoommachines in Nederland kon men zowel kolen als turf gebruiken. In de praktijk betekende dit dat voor dezelfde warmteproductie in de stoomketel het dubbele volume aan turf moest worden verstookt. De extra arbeid hiervoor was een kostenfactor die al meespeelde toen in 1839 plannen werden uitgewerkt voor de droogmaking van de Haarlemmermeer. Er dienden verschil-

lende stelsels te worden onderzocht: “hetzij met stoom, hetzij met windmolens”, en ook “het verschil dat gebruik van turf in plaats van steenkolen in de kosten zou opleveren”. Eerst ging het over 114 windmolens of 18 kleine stoommachines. Na een lange discussie werden het drie met kolen gestookte stoomgemalen (Leeghwater, Lijnden en Cruquius) elk met het voor die tijd enorme machinevermogen van 360pk (265kW). De grootschalige opzet met aanzienlijke besparingen op mankracht voor de bediening, had bij de keuze de doorslag gegeven.

Vanaf 1850 tot 1910 bleef het industriële verbruik van turf in ons land ongeveer gelijk. Geografisch gezien kwam dit omdat in Noord-Holland de consumptie van turf belangrijker was dan die van kolen, terwijl door het ruime aanbod van steenkool via de haven van Rotterdam de situatie in Zuid-Holland juist andersom was. Toen de steenbakkerijen eind 19e eeuw overgingen op een nieuw soort ovens, werd tegelijkertijd omgeschakeld van turf op steenkool als brandstof. Het eens ‘bruine goud’ dat veel mensen werk verschafte, zou plaats gaan maken voor het ‘zwarte goud’, de steenkool.

In de (keuken)fornuizen werd nog vele jaren korte zwarte turf en hout verstoekt. Een houtvuur brandde fel en was moeilijk te temperen, het turfvuur was goed om het fornuis lange tijd zachtjes brandende te houden. Voor het stoven en sudderen bood het goed regelbare petroleumstel uitkomst. Maar ook de huisvrouw ging minder turf gebruiken. Naast dure (vet)kolen, werden natte ballen van kolengruis gestookt, de voorloper van de eierkolen en bruinkoolbriketten.

Begin 20e eeuw kwam het circulatiefornuis. Enkelen zullen zich dit type fornuis in de ouderwetse keuken wellicht nog voor de geest kunnen halen. Daarmee kon zuiniger worden gestookt en de hitte van het vuur beter getemperd. Zo mogelijk werd (gas)cokes gebruikt, “omdat deze hoewel duurder dan steenkool veel zindelijker brandde” (geen vette rook). Met de komst van het ‘lichtgas’ in stedelijke gebieden kwam het gasfornuis in veel keukens, later gevolgd door het elektrische fornuis.

De techniek van de turfwinning was eenvoudig en bleef door de eeuwen heen nagenoeg ongewijzigd. Wel kwamen er aan het eind van de 19e eeuw stoombaggermolens in gebruik, en turfpersmachines waarmee het veen tot staven werd geperst en in gelijke stukken gesneden. Persturven hadden een grotere vastheid en leverden een 20 tot 30% hogere verbrandingswaarde per kilogram. Gedurende de 1e wereldoorlog ontstond er een tekort aan brandstof door het wegvallen van de kolenimport. Dit veroorzaakte een tijdelijke opleving in de vraag naar turf. Velen vonden werk in de veengebieden en de lonen waren hoog. Alles wat maar enigszins branden kon werd verkocht.

Maar na het einde van het conflict kwam de steenkolenhandel weer snel op gang en raakten veel veenarbeiders hun werk kwijt. Het definitieve einde van een tijdperk met turf als belangrijke energiedrager. In de minder welvarende landen in Oost Europa wordt ook nu nog goedkope lokaal gewonnen turf (en bruinkool) gestookt. Bij ons komt men gestoken turven nog wel eens tegen in tuinentra, niet als brandstof, maar als decoratiemateriaal voor het afdekken van vijverranden.

Turfschip met een emmerzeil.

Zoekplaatje te vinden op de Straatweg

Gefeliciteerd Bert Schipper, u hebt het zoekplaatje, dat in nummer 55 van Tussen Wilgenplas & Rotte stond, geraden. Daarmee hebt u een exemplaar gewonnen van de spiksplinternieuwe VSW-uitgave 'Tempelen en Begraven'.

"Het gebouw op de foto is volgens mij het voormalig restaurant De Plas aan de Straatweg 107 te Hillegersberg, daarvoor werd deze uitspanning Zomerlust genoemd", schreef Bert Schipper. Zover wij weten stamt het oorspronkelijke herenhuis (twee lagen met kap) uit 1879 maar het kan ook 1896 zijn. Rond 1900 zat de uitspanning Tivoli er in, later – vanaf 1910 – heette het restaurant Zonnelust. Daarna was tot 1983 restaurant De Plas erin gevestigd. Sinds 1983 zit in het pand een Chinees restaurant.

Voormalig restaurant De Plas.

Nu zit op Straatweg 107 dit Chinese restaurant.

Wie wil ons helpen?

Een grote vereniging is natuurlijk geweldig en het bestuur is er niet weinig trots op: bijna 1000 leden! U zult ons echter ook willen geloven als we bekennen dat het ook ontzettend veel werk inhoudt. We doen het met plezier maar soms is het, bijvoorbeeld in de tijd dat "Tussen Wilgenplas en Rotte" wordt voorbereid, zoveel dat we het bijna niet op tijd klaar krijgen.

Wie van de leden of lezers heeft nog wat tijd beschikbaar en wellicht een organisatorische talent voor het verbeteren van de logistiek van sommige activiteiten zoals bijvoorbeeld bij het gereedmaken voor de verspreiding van ons blad. Daarna zijn er wel weer talloze vrijwilligers die het blad bij de leden thuis willen bezorgen.

Hoewel we ook wel wat versterking van dat team kunnen gebruiken... Wie wil ons helpen?

Bel mij dan: 010 422 5789 of schiet ons aan tijdens de novemberbijeenkomst.

*Iet Heetman
commissie P&V*

Contributie

Tot onze spijt hebben we moeten constateren dat nog niet iedereen zijn contributie voor het jaar 2005 heeft voldaan. Wij ontvangen gaarne uw bijdrage op Postbankgiro 3880381 t.n.v. VSW, Rotterdam. Uw financiële steun zorgt ervoor dat wij als vereniging actief kunnen blijven. Bij voorbaat hartelijk dank.

Agnes van Zoelen, penningmeester.

Zo
zag
het
er
lang
geleden
uit

De Bergse Plas in de vijftiger jaren.

De Straatweg – toen nog Bergweg geheten – in 1917.

*De Hillegondakerk
in de sneeuw.*

Op de laatste pagina van
Tussen Wilgenplas & Rotte
weer een paar oude ansicht-
kaarten.

Inventarisaties

DE KERKSTRAAT EN OMGEVING - Een bijzonder gebied in Hillegersberg; een proefinventarisatie van de historische stedenbouwkundige kwaliteiten; september 1993. (€ 6,80)

INVENTARISATIE, MONUMENTEN EN ANDERE HISTORISCHE GEBOUWEN IN HILLEGERSBERG, SCHIEBROEK EN TERBREGGE ; maart 1994.

DE GRINDWEG - Een bijzonder gebied in Hillegersberg; een inventarisatie van historische en stedenbouwkundige kwaliteiten; maart 1994. (€ 6,80)

BIJZONDERE GEBIEDEN - Een inventarisatie van "bijzondere gebieden" in Hillegersberg, Schiebroek en Terbregge; mei 1995. (€ 6,80)

DE STRAATWEG - Een bijzonder gebied in Hillegersberg; een inventarisatie van historische, architectonische en stedenbouwkundige kwaliteiten; mei 1996. (€ 11,35)

DE ROTTEOEVERS - Een bijzonder gebied in Hillegersberg en Terbregge; een inventarisatie van historische, architectonische en stedenbouwkundige kwaliteiten; april 1998. (€ 10,20)

Vouwbladen en Studies

1987: Het Dorp op de Donk

1987: Het Boterdorpse Verlaat (€ 1,15)

1988: De Straatweg (€ 1,60)

1989: De Grindweg (€ 1,60)

1991: Terbregge (€ 2,05)

1999: Het Molenlaankwartier (€ 2,30)

2000: Hoge Limiet (€ 2,30)

2003: Schiebroek Historie & Topografie (€ 5,00)

1990: Oude kaarten van Hillegersberg (€ 2,05)

2004: Landschap in baksteen (€ 5,00)

Inventarisaties, Vouwbladen en Studies zijn schriftelijk te bestellen via onze postbus of door het zenden van een e-mail (zie onder).

Andere uitgaven van de VSW

- Gebouwde accenten
- Kijk op de wijk
- Wandel- en fietstochten
- Tempelen & begraven

- Monumenten in Hillegersberg, Schiebroek en Terbregge: een prachtig fotoboek. (€ 13,50)
- Een bundeling verhaaltjes over bijzondere plekken in onze deelgemeente. (€ 6,50)
- Een mapje met 8 wandel- en fietstochten in de deelgemeente (€ 5,00)
- Bekende en onbekende kerken en begraafplaatsen in de wijk (nov. 2005)

Deze uitgaven zijn koop bij:

- Carlier, Bergse Dorpsstraat 114
- Molenaar's Boekhandel, Bergse Dorpsstraat 35
- Donner, Lijnbaan 150

- Boekhandel Coelers, Peppelweg 128a
- Bruna, Kleiweg 147
- Archiefwinkel, Coolsingel 91

UITGAVE VAN DE VERENIGING STEDEBOUWKUNDIG WIJKBEHOUD HILLEGERSBERG-SCHIEBROEK-TERBREGGE - Nr. 3-2005

Voor de inhoud zijn verantwoordelijk:

- de auteurs voor hun specifieke artikelen
- de VSW voor de verenigingszaken

Secretariaat:

Vereniging Stedenbouwkundig Wijkbehoud

Postbus 35054 - 3005 DB ROTTERDAM

Tel: 010-2184385

E-mail : vswhst@hotmail.com

Internet : www.vsw.biz

Aan dit nummer werkten verder mee:

- Wil Baghuis - redactie en fotografie
- Jan Vermaak - fotografie
- Willem Scholten - vormgeving
- Wim Meijer - productie
- Grafia - drukwerk